

اصول پژوهش مسئولانه: پیشگیری از ریتراکت مقاله

مقدمه

در سال‌های اخیر، افزایش تعداد مقالات منتشرشده در مجلات علمی و گسترش فعالیت‌های پژوهشی در دانشگاه‌ها، در کنار دستاوردهای ارزشمند علمی، چالش‌هایی را نیز در خصوص اعتبار پژوهش‌ها به همراه داشته است. یکی از مهم‌ترین این چالش‌ها پدیده «ریتراکت» (Retract) یا پس‌گرفتن مقالات علمی است. ریتراکت زمانی رخ می‌دهد که پس از انتشار یک مقاله مشخص شود که داده‌ها، روش‌ها، گزارش نتایج یا فرایند انتشار آن با خطاهای جدی، تخلفات پژوهشی یا نقض اصول اخلاق در پژوهش همراه بوده است.

پس‌گرفتن یک مقاله صرفاً حذف یک اثر علمی از چرخه انتشار نیست، بلکه می‌تواند پیامدهای گسترده‌ای برای اعتبار علمی پژوهشگران، اعتماد جامعه علمی، و جایگاه علمی دانشگاه یا مؤسسه پژوهشی به همراه داشته باشد. در حوزه علوم پزشکی، که نتایج پژوهش‌ها می‌توانند بر سیاست‌گذاری‌های سلامت، تصمیم‌های درمانی و سلامت جامعه تأثیرگذار باشند، توجه به اصول اخلاق در پژوهش و انتشار آثار علمی از اهمیت بیشتری برخوردار است.

بررسی مقالات ریتراکت‌شده دانشگاه در سال‌های اخیر نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از این موارد ناشی از مسائلی مانند دستکاری یا اصالت نداشتن داده‌ها و تصاویر، استفاده نادرست از منابع، عدم رعایت معیارهای نویسندگی، ضعف در مدیریت داده‌های پژوهشی، یا تخلفات مرتبط با فرایند ارسال و داوری مقالات است. در بسیاری از موارد، آگاهی بیشتر پژوهشگران از این موضوعات و رعایت برخی ملاحظات ساده اما مهم می‌تواند از بروز چنین پیامدهایی جلوگیری کند.

اساتید، پژوهشگران و دانشجویان به عنوان تولیدکنندگان اصلی دانش در دانشگاه‌ها نقش کلیدی در حفظ اعتبار برون‌دادهای علمی دارند. آشنایی با مهم‌ترین عوامل منجر به ریتراکت مقالات و توجه به الزامات اخلاقی و حرفه‌ای در فرایند طراحی، اجرا، نگارش و انتشار پژوهش می‌تواند به پیشگیری از بروز تخلفات پژوهشی و ارتقای کیفیت تولیدات علمی دانشگاه کمک کند.

در این مجموعه ده نکته کلیدی برای پیشگیری از ریتراکت مقالات به عنوان راهنمای پژوهشگران دانشگاه جمع‌آوری شده است و برخی از مهم‌ترین نکات و اقدامات مورد توجه اساتید و دانشجویان در پیشگیری از علل شایع ریتراکت مقالات علمی مرور می‌شود. امید است طرح این نکات بتواند گامی در جهت ارتقای فرهنگ اخلاق در پژوهش و افزایش اعتمادپذیری تولیدات علمی دانشگاه باشد.

فهرست راهنماها:

1. اصالت داده‌ها و تصاویر در مقالات : چگونه از دستکاری ناخواسته جلوگیری کنیم؟
2. استفاده مجدد از تصاویر در مقالات علمی: مرز میان خطا و تخلف پژوهشی
3. لزوم اعلام تغییر پروتکل به کمیته اخلاق در پژوهش
4. لزوم مدیریت و پایش مستمر پروفایل‌های پژوهشی توسط اعضای هیأت علمی در پایگاه‌های علمی
5. برون‌سپاری نگارش مقاله: پیامدهای اخلاقی و علمی همکاری با مراکز تجاری مقاله‌نویسی
6. مدیریت و نگهداری داده‌های خام و فرم‌های رضایت آگاهانه در کارآزمایی‌های بالینی
7. درج وابستگی سازمانی در مقالات علمی: مسئولیت پژوهشگران در حفظ اعتبار دانشگاه
8. لزوم نظارت مراکز علمی بر آثار منتشرشده با وابستگی سازمانی
9. پیشنهاد داوران متخصص در زمان ارسال مقاله به مجلات: مسئولیتی مهم برای نویسندگان
10. رعایت معیارهای نویسندگی بر اساس راهنمای کشوری اخلاق در انتشار آثار پژوهشی

تهیه و تنظیم: دبیرخانه کمیته اخلاق در پژوهش معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی تهران